

a la lluna de València

Conte de Nadal

Charles Dickens

ESTROFA PRIMERA L'ESPECTRE DE MARLEY

Marley era mort: per a començar. No hi ha dubte sobre això. L'acta del seu enterrament fou firmada pel capellà, pel secretari, pel director de la funerària, i pel que anava al capdavant del dol. Scrooge la firmà: i, en la Borsa,² el nom de Scrooge estava ben vist allà on decidira estampar-lo. El vell Marley era tan mort com el clau d'una porta.

Vigileu! No vull dir que sé, per pròpia experiència, què hi ha d'especialment mort en el clau d'una porta. Jo m'inclinaria a considerar el clau d'un taüt com la peça més morta de tot el comerç de la ferreteria. Però la saviesa dels nostres avantpassats rau en el símil, i les meues mans pecadores no l'alteraran, ja que, en cas contrari, el país estaria perdut. Em permetreu, per tant, que repetisca, i amb èmfasi, que Marley era tan mort com el clau d'una porta.

Scrooge sabia que Marley era mort? És clar que ho sabia. Com no havia de saber-ho? Scrooge i ell havien sigut socis al llarg de no sé quants anys. Scrooge era

2. La Borsa Reial de Londres.

el seu únic marmessor, el seu únic administrador, el seu únic apoderat, el seu únic hereu universal, el seu únic amic, i l'únic que l'acompanyà en l'enterrament. I si Scrooge no es va mostrar terriblement afectat pel desgraciat esdeveniment, fou perquè actuà com un excel·lent home de negocis el mateix dia del funeral, i el va solemnitzar convertint-lo en una autèntica ganga.

La menció del funeral de Marley em duu de nou al punt en el qual he començat. No hi ha dubte que Marley era mort. Això deu ser entès clarament, o res d'extraordinari brollarà de la història que relataré a continuació. Si no estiguérem completament convençuts que el pare de Hamlet³ era mort abans de l'inici de la representació, no trobaríem res més destacable en les seues passejades nocturnes, sota el vent de l'est, dins de les seues pròpies muralles, que el que podríem trobar en qualsevol altre cavaller de mitjana edat que, en fer-se fosc, isquera de manera temerària per un indret ventós –el cementeri de Saint Paul, per exemple– per espantar a propòsit la ment delicada del seu fill.

Scrooge no va esborrar mai el nom del vell Marley. Allí romania, anys després, a la part de dalt de la porta del magatzem: «Scrooge i Marley». L'empresa era coneguda com «Scrooge i Marley». En ocasions, clients nous s'adreçaven a Scrooge anomenant-lo de vegades

3. El rei Hamlet, de l'obra teatral *The Tragedy of Hamlet, Prince of Denmark*, de William Shakespeare (1564-1616).

Scrooge, i de vegades Marley, però ell contestava als dos noms: li era exactament igual.

Oh!, però era un agarrat de l'alçada d'un campanar, l'Scrooge!, un pecador cobdiciós, aprofitat, intransigent, avar, discutidor i abusador! Era dur i tallant com una pedra foguera, de la qual cap acer podia traure mai cap espurna de generositat; i també era reservat, i independent, i solitari com una ostra. La seua fredor interna li gelava els trets envellits, li glaçava el nas punxegut, li marcia les galtes, el feia caminar ert com un pal; li enrogia els ulls i li tornava morats els llavis prims; i, quan parlava, feia que la seua veu sonara astuta i aspra. Un gebre gelat li cobria el cap, les celles, i la barbeta petita però forta. Sempre l'acompanyava una baixa temperatura; congelava la seua oficina en els dies més xafogosos, i li era impossible desgelar-la un sol grau pel Nadal.

La calor i el fred externs afectaven poc Scrooge. Cap xafogor podia sufocar-lo, ni cap oratge hivernal aconseguia fer-lo tremolar. Cap vent que poguera bufar era més amarg que ell, cap neu caiguda podia tenir pitjors intencions que les seues, cap ruixat donava la més mínima oportunitat a la compassió. L'oratge fastigós no sabia com enxampar-lo. La pluja espessa, i la neu, i el granís, i l'aiguaneu, sols podien enorgullir-se d'avantatjar-lo en un únic aspecte. Sovint queien amb generositat, i Scrooge no era gens generós.

Ningú l'aturava mai pel carrer per dir-li, amb expressió alegre: «Benvolgut Scrooge, com està vostè?,

quan vindrà a visitar-me?». A Scrooge, cap mendicant li suplicava que li donara una almoina de no res, cap xiquet li demanava l'hora, cap home o dona li havia preguntat en tota sa vida per on havia d'anar ací o allà. Fins i tot els gossos pigalls el semblaven conèixer; i quan se'l trobaven de cara estiraven dels seus amos cap als portals i els patis; i després bellugaven la cua com volent dir: «millor no tenir ulls que patir un mal d'ull, mestre enfosquit!».

Però a Scrooge li era igual! Fins i tot li agradava. Segons els que el coneixien, per a Scrooge el fet d'obrir-se pas a través dels atapeïts camins de la vida, vigilant tota simpatia humana per tal de mantenir-se a distància, era *una delícia*.

Hi va haver una vegada –un dels millors dies de l'any, la vigília de Nadal–, que el vell Scrooge es trobava molt ocupat en el seu despatx. Feia un oratge fred, cru, colpidor, també emboirat, i el vell podia escoltar la gent pel pati de fora anant amunt i avall, colpejant-se el pit amb les mans, i picant l'empedrat amb els peus per escalfar-se'ls. Els rellotges de la ciutat només havien tocat les tres, però ja estava completament fosc: de fet, no hi havia hagut claror en tot el dia, i les espelmes guspirejaven per les finestres veïnes com taques rogenques a través de l'aire espés i fosc. La boira s'escolava per cada esquerra i ull de pany, i fora era tan densa que, si bé el pati era dels més estrets, les cases de davant eren simples fantasmes. En veure el núvol brut planant

per tot, enfosquist-ho tot, es podia haver pensat que la natura vivia molt a prop i elaborava cervesa a gran escala.

La porta del despatx de Scrooge estava oberta perquè, així, el vell podia vigilar el seu escriptent, que copiava cartes en l'ombrívola cofurna que hi havia al costat, no més gran que un aljub. Scrooge gaudia d'un foguet, però el foc de l'escriptent era tan insignificant que semblava una teia. Tanmateix, l'escriptent no podia nodrir-lo perquè Scrooge tenia el carbó en el seu despatx; i, sens dubte, si l'escriptent entrara amb la pala, el capitost li hauria insinuat que tots dos estaven de sobra. Per això l'escriptent s'enrotllà amb la bufanda blanca i féu per escalfar-se amb l'espelma, cosa que, per no gaudir de massa imaginació, no va aconseguir.

—Bon Nadal, oncle! Déu el beneïska! —sonà una veu animada. Era la veu del nebot de Scrooge, que hi va entrar tan ràpidament que aquest va ser el primer senyal que el vell va advertir de la seua arribada.

—Bah! —digué Scrooge—. Ximpleries!

Estava tan acalorat per la fulgorant camejada a través de la boira i la gelada, aquest nebot de Scrooge, que se'l veia tot sufocat; el rostre li lluia roig i lluent, els ulls li espurnejaven, i la seua respiració no deixava de llançar l'alé.

—El Nadal, una ximpleria, oncle? —va dir el nebot de Scrooge—. De segur que no ha volgut dir això.

–Volia –tornà Scrooge–. Bon Nadal! Quin dret tens tu per a estar content? Quin motiu tens tu per a estar content? Ets bastant pobre.

–En aquest cas –replicà alegrement el nebot–, quin dret té vosté per a estar trist? Quin motiu té vosté per a estar de mal humor? Vosté és bastant ric.

Sense acudir-se-li una bona resposta per a aquella rampellada puntual, Scrooge es limità a repetir:

–Bah! –i continuà amb més:– Ximpleries!

–No s’enfada, oncle –li va dir el nebot.

–I quina altra cosa puc fer –continuà l’oncle–, si visc en un món de bojós com aquest? Bon Nadal! A fer punyetes, el bon Nadal! Què és el Nadal sinó una època per a pagar despeses sense tenir diners; una època per a trobar-te un any més vell, i ni una hora més ric; una època per a fer el balanç dels teus llibres, i per a descobrir a cada anotació que hi trobes que els dotze mesos passats no t’han valgut de res? Si per mi fóra –va afegir Scrooge, indignat–, cada idiota que va pel món amb el «Bon Nadal» penjat dels llavis hauria de ser bullit en la seua pròpia salsa, i enterrat amb una estaca de grèvol clavada al cor. Ho haurien de fer!

–Oncle! –exclamà el nebot.

–Nebot! –l’imità l’oncle, amb severitat–, celebra el Nadal a la teua manera, i deixa que jo el celebre a la meua.

–Celebrar-lo! –va repetir el nebot d’Scrooge–. Però si vosté no el celebra!

—Aleshores, deixa'm viure'l sol —va dir Scrooge—. I que t'aprofite! Que t'aprofite com ho ha fet sempre!

—Hi ha moltes coses de les quals em podria haver aprofitat i, potser, no ho he fet —va insistir el nebot—; el Nadal, entre altres. Però estic segur que sempre he pensat que, quan arriba, deixant de banda la deguda veneració al seu origen i al seu nom sagrats, si és que això es pot deixar de banda, el Nadal és una bona època: un temps de bondat, de misericòrdia, de caritat, d'amabilitat; l'única època que conec, en el llarg calendari de l'any, en què homes i dones obrin lliurement els seus cors tancats, i veuen la gent més humil com vertaders companys de viatge cap a la tomba, i no com una raça de criatures diferents que van per uns altres camins. I per això, oncle, encara que no m'ha reportat mai un gram d'or o de plata per a la butxaca, crec que sempre m'ha fet bé, i que me'l seguirà fent. I per això dic: beneït siga!

A la cofurna, l'escrivent va aplaudir de manera inconscient, i adonant-se a l'acte de la inconveniència va atiar el foc i va apagar definitivament l'última espurna que hi quedava.

—Si et torne a sentir —li va dir Scrooge—, celebraràs el Nadal perdent el treball. No cal dir que ets un perfecte orador, senyoret —va afegir, girant-se cap al seu nebot—. Em sorprén que no formes part del Parlament.

—No s'enfade, oncle. Au, va! Vinga a sopar demà amb nosaltres.

Scrooge li va dir que el voldria veure... Sí, és clar que ho va dir. Va acabar tota la frase i li va dir que el voldria veure amb l'aigua al coll.

–Però, per què? –exclamà el nebot de Scrooge–. Per què?

–Per què et vas casar? –li preguntà Scrooge.

–Perquè em vaig enamorar.

–Perquè et vas enamorar! –va grunyar Scrooge, com si això fóra l'única cosa del món encara més ridícula que un bon Nadal–. Bona vesprada!

–D'això res, oncle. Vosté mai vingué a veure'm abans que això passara. Per què ho posa ara com a excusa per a no venir?

–Bona vesprada! –repetí Scrooge.

–No necessite res de vosté; no li demane res. Per què no podem ser amics?

–Bona vesprada! –tornà Scrooge.

–Lamente de tot cor veure'l tan entossudit. No ens hem barallat mai per res que jo haguera fet. Però ho he intentat per l'esperit del Nadal, i mantindré el meu bon humor nadalenc fins al final. De manera que, bon Nadal, oncle!

–Bona vesprada! –li digué Scrooge.

–I felix any nou!

–Bona vesprada! –tornà Scrooge.

Amb tot i això, el seu nebot abandonà el despatx sense una mala paraula. S'aturà a l'altra banda de la porta per felicitar el Nadal a l'escrivent, el qual, gelat

com estava, era més càlid que Scrooge, i cordialment li va correspondre amb una altra felicitació.

—Un altre! —murmurà Scrooge, que el va sentir—, el meu escrivent, que guanya quinze xílings a la setmana i té esposa i fills, desitjant bon Nadal. Jo el tancava a Bedlam.⁴

Aquest *llunàtic*, després d'acompanyar a l'eixida el nebot de Scrooge, va deixar entrar-hi dos homes. Eren cavallers corpulents, d'aspecte amable, que entraren en el despatx de Scrooge amb els barrets a les mans. Duien llibres i documents, i el saludaren amb una reverència.

—«Scrooge i Marley», supose —va dir un dels cavallers mentre consultava una llista—. Tinc el plaer d'adreçar-me al senyor Scrooge, o al senyor Marley?

—El senyor Marley fa set anys que va faltar —aclarí Scrooge—. Aquesta mateixa nit farà set anys que va morir.

—No dubtem que la seua generositat estarà ben representada pel seu soci supervivent —va dir el cavaller lliurant-li les seues credencials.

Això era cert, perquè tots dos havien sigut com ànimes bessones. Quan va sentir l'ominosa paraula *generositat*, Scrooge va arrufar les celles, va moure el cap, i retornà les credencials.

—En aquesta època festiva de l'any, senyor Scrooge —continuà el cavaller agafant una ploma—, és més

4. L'Hospital St. Mary de Bethlehem, dedicat a l'atenció de llunàtics.

necessari que mai que arpleguem provisions per als pobres i desemparats que tant pateixen ara. Milers de persones manquen dels recursos mínims, i centenars de milers no tenen ni els més imprescindibles, senyor.

–Que no hi ha les presons? –preguntà Scrooge.

–Tenim un bon grapat de presons –contestà el cavaller, deixant la ploma.

–I els asils de la Unió?⁵ –tornà a preguntar Scrooge–. Encara funcionen?

–Encara. Tanmateix –continuà el cavaller–, m’agradaria dir que no.

–Però les rodes de les presons⁶ i la Llei dels Pobres⁷ estan vigents, no? –va dir Scrooge.

5. Asils distribuïts pels districtes d’Anglaterra i Gal·les, destinats a acollir pobres i indigents.

6. A l’època victoriana, forma de càstig aplicat a les presons. La *roda* era un artefacte mecànic de grans dimensions, format per un cilindre amb escalons de fusta que se subjectava a un eix de ferro. Els presoners havien de fer que la roda horitzontal girara caminant amb molts esforços sobre els escalons. La força generada per la roda es feia servir per a moldre gra o bombar aigua. Aquest càstig fou abolit en 1898.

7. La Llei dels Pobres (*Poor Law Amendment Act*), aprovada en 1834, tingué com a conseqüència l’aparició dels asils de la Unió (vegeu nota 5), que eren governats per un comissari que s’encarregava d’agrupar els pobres en funció de criteris administratius, cosa que, en ocasions, suposava la separació dels membres d’una mateixa família.

—Ho estan, senyor.

—Oh!, pel que ha dit al principi em temia que haguera passat alguna cosa que haguera impedit el seu beneficiós funcionament —va dir Scrooge—. M'alegra molt sentir que no ha sigut així.

—Sota la impressió que aquestes institucions tot just proporcionen consol cristià a les ànimes i als cossos de tota aquesta gent —continuà el cavaller—, uns pocs de nosaltres intentem reunir diners per als pobres, per a comprar-los aliments, begudes i mitjans perquè es puguen escalfar. Hem triat aquesta època perquè, de totes, és en aquesta quan la necessitat és més punyent, i l'abundància més plaent. Quant anote que vol aportar-hi?

—Res! —contestà Scrooge.

—Desitja quedar en l'anonimat?

—Desitge que em deixen sol —va dir Scrooge—. Ja que em pregunten què desitge, cavallers, aquesta és la meua resposta. El Nadal no és sant de la meua devoció, i no pense donar res per alegrar les festes a un grapat d'ociosos. Jo ajude a pagar les despeses dels establiments que he esmentat. Costen molt, i els que els necessiten tan sols han d'anar-hi.

—Molts no poden anar-hi, i molts altres s'estimen més morir-se.

—Si s'estimen més morir-se, és el millor que poden fer; així es reduirà l'excés de població. A més, i disculpe'm, però jo, d'això, no en sé res.